

STYRELSEN FÖR SVERIGES FÖRFATTARFOND

BUDGETUNDERLAG FÖR ÅR 2024

UTGIFTSOMRÅDE 17
ANSLAGSPOSTERNA 5:2 ap.5, 5:2 ap.8 OCH 5:2 ap.13
SAMT DEL AV 5:2 ap.4

Innehåll

Sammanfattning.....	4
Finansierings- och anslagsöversikt.....	5
5:2 ap.8 Ersättning åt författare m.fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek	5
Verksamheten.....	5
Ersättningens grundbelopp och multiplar.....	7
Utlåning	7
Beräkning av biblioteksersättningen	8
Anslagspostens storlek.....	9
5:2 ap.5 Bidrag till författare, översättare, kulturjournalister och dramatiker	11
Arbetsstipendier till författare, översättare och kulturjournalister	11
Arbetsstipendier till dramatiker.....	13
Bidrag för internationellt utbyte	13
5:2 ap.13 Dramatikerstöd	14
5:2 ap.4 Långtidsstipendier	15
Prognos avseende kostnader för statlig ålderspensionsavgift.....	15
Noter till redovisad biblioteksstatistik	16

Sammanfattning

Utifrån vad som anförs i budgetunderlaget föreslår styrelsen för Sveriges författarfond

- att till 5:2 ap.8, Ersättning åt författare m.fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek, för år 2024 anvisas ett anslag beräknat på bibliotekens utlåning och referensbestånd under åren 2020–2021 (medelvärde) samt på det grundbelopp per lån av svenskt originalverk och övriga komponenter i beräkningsunderlaget som ska bestämmas genom överenskommelse mellan regeringen, Sveriges Författarförbund, Föreningen Svenska Tecknare och Svenska Fotografers Förbund.
- att 5:2 ap.5, Bidrag till författare, översättare, kulturjournalister och dramatiker, för år 2024 höjs med 7 763 000 kr till 19 000 000 kr och därefter med ytterligare 1 milj. kr årligen till 20 000 000 kr år 2025 och 21 000 000 kr år 2026.

Förslaget – som innebär en återhämtning till 2022 års nivåer – motiveras till stor del av behoven för de yrkeskategorier och de bidragstyper som inte kan tillgodose genom bibliotekersättningen. I budgetunderlaget utvecklas resonemangen, vilka delvis återkommer från föregående år, om stipendier till kulturjournalister, särskilda behov vad gäller stöd till dramatiker samt stor potential för utveckling av den internationellt syftande verksamheten.

Yrkandet vad gäller denna anslagspost lämnas under förutsättning att bibliotekersättningsanslaget (ap.8) kan utvecklas på ett sätt som rimligt möter kostnadsutvecklingen och ger styrelsen för Sveriges författarfond möjlighet att fortsatt förverkliga de konstnärspolitiska ambitionerna som gäller för bibliotekersättningen. Om resultatet av bibliotekersättningsförhandlingarna på grund av de pandemirelaterade utlåningssiffrorna trots allt resulterar i en svagare utveckling av den totala bibliotekersättningen, måste detta istället kompenseras för under denna anslagspost.

- att 5:2 ap.13, Dramatikerstöd, för år 2024 anvisas ett anslag på oförändrat 4 461 000 kr för att därefter höjas med 500 000 kr årligen till 5 000 000 kr för år 2025 och 5 500 000 kr år 2026;
- att författarfondens del av ap.4 flyttas över till ap.5 Bidrag till författare, översättare, kulturjournalister och dramatiker.

Finansierings- och anslagsöversikt

Belopp i tkr.

Finansieringskällor	2022		2023	2024	2025	2026
	Anvisat enl. regleringsbrev	Utfall	Anvisat enl. regleringsbrev	Förslag	Förslag	Förslag
1	2	3	4	5	6	7
ANSLAG:						
5:2, ERSÄTTNINGAR OCH BIDRAG TILL KONSTNÄRER						
8. Ersättning åt författare m.fl.	184 792	184 792	188 488	- ¹	- ¹	- ¹
5. Bidrag till författare, översättare, kulturjournalister och dramatiker	18 737	18 737	11 237	19 000	20 000	21 000
13. Dramatikerstöd	4 461	4 461	4 461	4 461	5 000	5 500
12. Stöd med anledning av covid-19	30 000	30 000				
Summa anvisat/utfall/förslag	237 990	237 990	204 186			
ÖVRIG FINANSIERING:						
Summa övrig finansiering	-	-	-			
SUMMA	237 990	237 990	204 186			

¹ Någon förhandlingsöverenskommelse om bibliotekersättningens grundbelopp för de kommande åren 2024 och 2025 föreligger ännu inte.

5:2 ap.8 Ersättning åt författare m.fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek

Verksamheten

Bibliotekersättningen förmedlas i enlighet med förordningen (1962:652) om Sveriges författarfond. Verksamheten bekostas helt av fondmedlen, eftersom författarfonden saknar särskilt förvaltningsanslag.

Bibliotekersättningens grundläggande funktion och konstruktion befästes senast genom förhandlingsöverenskommelse samt en reviderad förordning (1962:652) om Sveriges författarfond, vilka båda gäller med verkan från och med 2015.

Genom att det nu i själva fondförordningen stadgas att storleken på grundbeloppet bestäms genom överenskommelse mellan regeringen och de tre litterära och bildlitterära upphovsmannaorganisationerna, har förhandlingsordningens ställning stärkts. Samtidigt har det tidigare underförstådda kulturpolitiska värdet lyfts fram i en ändamålsparagraf som betonar att bibliotekersättningen främjar litteraturens utveckling och bidrar till att förbättra de litterära upphovsmännens ekonomiska villkor genom att ersätta dem för tillgången till och användningen av deras verk på bibliotek.

Bibliotekersättningen utgör en grundsten i konstnärspolitiken på litteraturområdet, vilket kommer till uttryck genom ambitionen att bidra till att

skapa rimliga arbetsvillkor för de litterära och bildlitterära upphovsmännen inom ramen för biblioteksersättningsystemet.

När biblioteksersättningen infördes 1954 var allmänhetens fria tillgång till litteraturen genom bibliotek sedan länge etablerad, genom hur upphovsrättslagstiftningen var utformad. Genom den ersättningsrätt som sedan 1992 är stadgad i EU-direktiv uppstår en samhällelig förpliktelse som är mer omfattande än tidigare. Det innebär att den biblioteksersättning vi har idag ersätter en annars nödvändig renodlat upphovsrättslig lösning. Författarfonden och biblioteksersättningen har därför inte bara en konstnärspolitisk funktion; den utgör i förlängningen också en vital del av bibliotekspolitiken genom att den främjar medborgarnas tillgång till litteratur genom biblioteken.

Utgångspunkten för verksamheten är den individuella ersättningen, som ger de litterära upphovsmännen en viss minimiersättning för biblioteksutnyttjandet. Konstruktionen med särskild biblioteksersättning innebär att författarfonden tillerkänner vissa högt kvalificerade och yrkesverksamma författare, översättare, tecknare och fotografer en ersättning som fastställs på andra grunder än den generellt fastställda ersättningen per utlånad bok. Utöver den särskilda ersättningen finns också kompletterande arbetsstipendier av olika längd för att förbättra de arbetsmässiga villkoren för bokupphovsmän med yrkesmässiga ambitioner. Ur den s.k. fria delen fördelas också pensionsbidrag och bidrag till upphovsmännens organisationer.

Under och efter pandemin har fokus hamnat på hur stipendier kan stötta de författarekonomier som ofta är sårbara och organiserade så att de fått sämre tillgång till trygghetssystemen och särskilda krisinsatser riktade mot företagare och anställda. Perspektivet är naturligtvis fortsatt viktigt, men samtidigt bör påminnas om hur detta sammanfaller med konstnärspolitiken mer grundläggande motiv: att genom skäliga ersättningar, stipendier och bidrag frigöra upphovsmännens tid och kraft att ägna sig åt och fördjupa sin litterära verksamhet. Så beskrivet framhävs också biblioteksersättningens framåtsyftande och utvecklande kraft, samt att det är den kvalificerade litteraturens plats i ett demokratiskt samhälle som är målet för verksamheten.

En uttalad målsättning för regeringen är ett större utbud av längre stipendier till enskilda konstnärer. På litteraturområdet kan detta förverkligas genom en satsning på biblioteksersättningen, inom vilken styrelsen för Sveriges författarfond kan prioritera längre stipendier och särskild biblioteksersättning.

Styrelsen för Sveriges författarfond föregriper inte resultatet av de förhandlingar som påbörjas under våren 2023, men vill betona just denna funktion och värdet av att långsiktigt kunna utforma ett stipendieutbud enligt dessa prioriteringar. Omständigheterna för förhandlingarna – med ett beräkningsunderlag baserat på utlåningen under pandemin – är extraordinära. Söktrycket på författarfondens stipendier har efter pandemin varit fortsatt högt under år 2022, med ca 25% fler ansökningar än åren innan pandemin.

Författarfonden förutsätter att en överenskommelse om biblioteksersättningen 2024 och 2025 kan utformas med hänsyn till regeringens uttalade konstnärspolitiska ambitioner och till de behov som här beskrivits. I avsnittet "Anslagspostens storlek" nedan återkommer styrelsen för Sveriges författarfond

till frågan om vad förändringarna i beräkningsunderlaget innebär. Se även yrkandet under anslagpost 5 (s. 11), som är avhängigt utfallet av överenskommelsen och det kommande biblioteksersättningsanslaget.

Biblioteksersättningens grundbelopp och multiplar

Den totala biblioteksersättningens storlek bestäms dels av utlåning och referensbestånd i folkbibliotek och skolbibliotek, dels av ersättningens beloppsnivåer för lån och referensexemplar (multiplar).

Biblioteksersättningens multiplar 2023

Lån av originalverk	2 kr och 4 öre	<i>Grundbelopp</i>
Lån av översättning	1 kr och 2 öre	<i>½ av grundbeloppet</i>
Referensexemplar av originalverk	8 kr och 16 öre	<i>4 x grundbeloppet</i>
Referensexemplar av översättning	4 kr och 8 öre	<i>2 x grundbeloppet</i>

Grundbeloppets utveckling 2014 – 2023

2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1 kr 41 öre	1 kr 45 öre	1 kr 52 öre	1 kr 60 öre	1 kr 68 öre	1 kr 76 öre	1 kr 88 öre	1 kr 92 öre	2 kr	2 kr 4 öre
+ 4 öre	+ 4 öre	+ 7 öre	+ 8 öre	+ 8 öre	+ 8 öre	+ 12 öre	+ 4 öre	+ 8 öre	+ 4 öre
+ 3,0 %	+ 2,8 %	+ 4,8 %	+ 5,3 %	+ 5,0 %	+ 4,8 %	+ 6,8 %	+ 2,1 %	+ 4,2 %	+ 2,0%

Multiplarna baseras enligt förordningen (1962:652) om Sveriges författarfond på det grundbelopp för lån av originalverk som bestäms genom överenskommelse mellan regeringen och de tre upphovsmannaorganisationerna Sveriges Författarförbund, Föreningen Svenska Tecknare och Svenska Fotografers Förbund. Eftersom förhandlingarna avseende biblioteksersättningens grundbelopp för år 2024 (och 2025) ännu inte avslutats, går det inte att i detta budgetunderlag ange något totalbelopp för biblioteksersättningen år 2024. I kapitlets avslutande avsnitt nedan redovisas med utgångspunkt i befintlig biblioteksstatistik vad några olika alternativa grundbelopp skulle innebära för den totala biblioteksersättningen år 2024 (och 2025).

Utlåning

Inom ramen för Sveriges officiella statistik producerar Kungl. biblioteket årlig statistik över folk- och skolbibliotekens utlåning m.m. Denna statistik utgör grunden för beräkningen av biblioteksersättningens underlag. De fristående sjukhusbiblioteken redovisas separat i den officiella biblioteksstatistiken, och utgör enligt parternas överenskommelse underlag för biblioteksersättningen.

Utöver den officiella biblioteksstatistiken, grundas biblioteksersättningen på vissa schablonmässiga beräkningar av biblioteksutnyttjandet som parterna kommit överens om. Det gäller utnyttjandet på skolbiblioteken, där den offentliga statistiken inte längre kan användas för en fullständig beräkning av biblioteksersättningen. Det gäller också merutnyttjandet genom utlåning till verksamheter där utlåneregistrering inte sker (bl.a. uppsökande verksamhet) samt en extra

kompensation för läsning på plats på biblioteken, ett användande som ju inte registreras av biblioteken.

För beräkning av den totala biblioteksersättningens storlek krävs därtill uppgift om utlåningens andelar av upphovsrättsligt skyddade svenska originalverk, rättskyddade översättningar till svenska och övriga, ej ersättningsberättigande verk. Den informationen ges inte i den officiella biblioteksstatistiken, utan beräknas av författarfonden i samband med de årliga undersökningarna för uträkning av de individuella ersättningarnas storlek.

Beräkning av biblioteksersättningen

Enligt 4 a § fondförordningen beräknas biblioteksersättningen från och med år 2015 (d.v.s. med verkan från och med anslagsåret 2016) med utgångspunkt från medelvärdet av antalet hemlån och referensexemplar under två kalenderår i följd (beräkningsperiod). Medelvärdet under en beräkningsperiod ska utgöra grunden för den biblioteksersättning som överförs under två år i följd, med början tre år efter det sista kalenderåret i beräkningsperioden. Vidare stadgar grundöverenskommelsen från 2015 mellan regeringen och upphovsmannaorganisationerna att förhandlingarna ska ske vartannat år, d.v.s. sträcka sig över två anslagsår.

Detta innebär att ett medelvärde av antalet hemlån och referensexemplar under åren 2020 och 2021 utgör grunden för biblioteksersättningsanslagets beräkning för både år 2024 och år 2025.

I uppställningen nedan redovisas bibliotekstatistik för åren 2020 och 2021 med uträkning av ett medelvärde för den s.k. beräkningsperioden. I budgetunderlagets sista avsnitt lämnas källhänvisningar och förklaringar till de redovisade siffrorna.

**Beräkning av biblioteksersättningen:
Utlåningsår 2020 och 2021; anslagsår 2024 (och 2025)**

	2020	2021	Beräkningsperiod
UTLÅNING			
Folkbibliotek	52 096 000 lån	45 376 000 lån	
Sjukhusbibliotek m.fl.	395 000 lån ⁸⁾	318 000 lån ¹⁾	
"Uppsökande" verksamhet	10 428 000 lån ⁹⁾	10 428 000 lån ²⁾	
Skolbibliotek	16 250 000 lån ³⁾	16 250 000 lån ³⁾	
Summa registrerad utlåning	79 169 000 lån	72 372 000 lån	
Uppräkning för läsning på plats	1,03 ⁴⁾	1,03 ⁴⁾	
S:a utlåning efter uppräkning	81 544 000 lån	74 543 000 lån	
Andel originalverk	62,1% ⁵⁾	62,8% ⁵⁾	
Antal lån av originalverk	50 638 824 lån	46 813 004 lån	48 725 914 lån
Andel översatta verk	30,0% ⁵⁾	29,7% ⁵⁾	
Antal lån av översatta verk	24 463 200 lån	22 139 271 lån	23 301 236 lån
REFERENSBESTÅND			
Folkbibliotek	870 000 ex.	821 000 ex.	
Sjukhusbibliotek m.fl.	10 000 ex. ¹⁰⁾	8 000 ex. ⁶⁾	
Skolbibliotek	6 846 000 ex. ⁷⁾	6 846 000 ex. ⁷⁾	
Totalt referensbestånd	7 726 000 ex.	7 675 000 ex.	
Andel originalverk	77,8% ⁵⁾	77,2% ⁵⁾	
Bestånd av originalverk	6 010 828 ex.	5 925 100 ex.	5 967 964 ex.
Andel översatta verk	9,6% ⁵⁾	9,6% ⁵⁾	
Bestånd översatta verk	741 696 ex.	736 800 ex.	739 248 ex.

Anslagspostens storlek

Som redogjorts för ovan bestäms den totala biblioteksersättningen – d.v.s. anslagspostens storlek – genom bl.a. biblioteksutlåningens omfattning i kombination med det s.k. grundbelopp som framförhandlas mellan regeringen och upphovsmannaorganisationerna.

SVERIGES FÖRFATTARFOND

Anslagspostens utveckling 2014 – 2023

2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
139 220 tkr	141 933 tkr	148 997 tkr	156 839 tkr	163 832 tkr	171 633 tkr	177 342 tkr	181 115 tkr	184 792 tkr	188 488 tkr
+5 474 tkr	+2 713 tkr	+7 064 tkr	+7 842 tkr	+6 993 tkr	+7 801 tkr	+5 709 tkr	+3 773 tkr	+3 677 tkr	+3 696 tkr
+4,1%	+1,9%	+5,0%	+5,3%	+4,5%	+4,8%	+3,3%	+2,1%	+2,0%	+2,0%

Nyordningen fr.o.m. år 2015 med tvååriga överenskommelser och ett medelvärde av två års biblioteksstatistik, innebär alltså att beräkningsperioden 2018–2019 nu ersätts av 2020–2021. I följande tabell redovisas förändringen av beräkningsunderlaget (utlåning och referensbestånd) de senaste beräkningsperioderna. Här anges alltså utlåning efter uppräknig med 3 % för läsning på plats, enligt förhandlingsöverenskommelse. Det ska också förtydligas att schablonen för skolbibliotek ingår oförändrat under de redovisade åren, samt att 2013 års uppgifter för "uppsökande verksamhet" fått användas även för åren 2014–2021. Författarfonden har använt dessa schabloner för beräkning av de individuella ersättningarna år 2022, men huruvida de bör användas för den kommande anslagsberäkningen har parterna i princip möjlighet att diskutera i de kommande förhandlingarna om grundbeloppet för åren 2024 och 2025.

En anpassning av överenskommelsen skulle denna gång kunna vara nödvändig med anledning av de extraordinära förutsättningarna som den pandemirelaterade utlåningen innebär. Sveriges författarfond är här beredd att vara parterna behjälplig för alternativa beräkningar.

	2014–2015	2016–2017	2018–2019	2020–2021	Förändring 18-19 – 20-21
Antal lån av originalverk	56 561 631 lån	54 030 915 lån	52 956 473 lån	48 725 914 lån	-4 230 559 lån
Antal lån av översatta verk	28 966 180 lån	27 625 628 lån	26 240 063 lån	23 301 236 lån	-2 938 827 lån
Referensbestånd av originalverk	6 125 212 ex.	6 099 790 ex.	6 172 672 ex.	5 967 964 ex.	-204 708 ex.
Referensbestånd översatta verk	986 606 ex.	1 043 900 ex.	814 323 ex.	739 248 ex.	-75 075 ex.
Sammanlagd förändring av underlaget 2018–2019 till 2020–2021:					-7,2%

Trendmässigt minskar utlåningen under hela 2000-talet, även om hänsyn tas till en ökad e-bokutlåning (vilken inte utgör underlag för statlig biblioteksersättning). Den minskade utlåningen måste sättas i samband med övriga trender på biblioteken vad gäller tillgänglighet och bokinköp: antalet bibliotek/filialer har minskat med 25% sedan millennieskiftet, det fysiska bokbeståndet har minskat med 20% på tio år, och antalet besök på folkbiblioteken har minskat med drygt 8% de senaste tio åren. Samtliga dessa förändringar avser tiden före pandemin och de restriktioner som naturligtvis ytterligare förvärrade läget, med bland annat en 20-procentig minskning av utlåningen på folkbiblioteken från år 2019 till år 2021.

Med reservation för eventuella förändringar i förhandlingsöverenskommelsen har det till den beräkningsperiod som ska ligga till grund för en överenskommelse mellan regeringen och upphovsmannaorganisationerna skett en minskning av det ersättningsgrundande nyttjandet på biblioteken med hela 7,2%. I det följande redovisas vad några olika alternativa grundbelopp skulle innebära för den totala

biblioteksersättningen år 2024. Beräkningarna gäller också för anslagsåret 2025, eftersom beräkningsperioden ska vara densamma. Exemplet rör sig inom ett spann vad gäller totala anslaget utveckling som varit det normala de senaste åren:

Anslag 2023: 188 488 tkr

Anslag 2024 samt 2025, ex:	Förändring från 2023		
2 kr 22 öre (+ 18 öre)	190 314 tkr	+ 1 826 tkr	+1,0%
2 kr 26 öre (+ 22 öre)	193 743 tkr	+ 5 255 tkr	+2,8%
2 kr 30 öre (+ 26 öre)	197 172 tkr	+ 8 684 tkr	+4,6%
2 kr 34 öre (+ 30 öre)	200 601 tkr	+12 113 tkr	+6,4%

5:2 ap.5 Bidrag till författare, översättare, kulturjournalister och dramatiker

I enlighet med förordningen (2019:1269) om statsbidrag till konstnärer fördelas statsbidrag till enskilda yrkesutövande konstnärer, med syftet att främja deras möjligheter att bedriva, fördjupa och utveckla sin konstnärliga verksamhet. Statsbidrag får lämnas i form av stipendier, projektbidrag och bidrag för internationellt utbyte.

Budgetåret 2023 uppgår anslagsposten till 11 237 000 kr, en minskning med 7 500 000 kr från föregående år. Styrelsen för Sveriges författarfond har beslutat att anslagsposten under året ska fördelas enligt följande:

- 4 848 000 kr för arbetsstipendier till författare, översättare och kulturjournalister,
- 4 612 000 kr för arbetsstipendier till dramatiker och översättare av dramatik,
- 1 217 000 kr till bidrag för internationellt utbyte.

Verksamheternas administrationskostnader, 560 000 kr, täcks också av medlen under denna anslagspost.

Nedan utvecklas resonemangen avseende de olika verksamheterna. Med hänvisning till redovisningarna i följande tre avsnitt föreslår styrelsen för Sveriges författarfond att anslagsposten 5:2 ap.5 för år 2024 ska höjas med 7 763 000 kr till 19 000 000 kr och för åren 2025–2026 med ytterligare 1 milj. kr årligen till 20 000 000 kr år 2025 och 21 000 000 kr år 2026

Yrkandet vad gäller denna anslagspost lämnas under förutsättning att biblioteksersättningsanslaget (ap.8) kan utvecklas på ett sätt som rimligt möter kostnadsutvecklingen och ger styrelsen för Sveriges författarfond möjlighet att fortsatt förverkliga de konstnärspolitiska ambitionerna som gäller för biblioteksersättningen. I annat fall måste en svagare utveckling av biblioteksersättning istället kompenseras genom ytterligare förstärkningar under denna anslagspost.

Arbetsstipendier till författare, översättare och kulturjournalister

Som närmare redovisats inledningsvis har styrelsen för Sveriges författarfond inom ramen för biblioteksersättningen, genom särskild biblioteksersättning och fleråriga stipendier, i relativt stor utsträckning koncentrerat sina insatser på att skapa ekonomisk trygghet under längre perioder för de litterära upphovsmännen. Som komplement till de ersättningar och stipendier som fördelas ur biblioteksersättningen finns stipendierna ur anslagspost 5:2, ap. 5.

Det faktum att stipendierna – till skillnad från stipendierna ur biblioteksersättningen – är tillgängliga också för kulturjournalister, har kommit att få större och större betydelse i tider när många kulturredaktioner och kulturtidskrifter p.g.a. ekonomiska förhållanden vittnar om svårigheter att förverkliga seriösa journalistiska ambitioner och att upprätthålla yrkesmässiga villkor för sina skribenter. Denna utveckling är inte enbart beroende av situationen för de kulturtidskrifter som naturligt anses vara föremål för kulturpolitikens omsorg, utan hänger också samman med den kvalificerade kulturjournalistikens allt mindre utrymme i bredare riktad media.

I och med förstärkningen av denna anslagspost år 2022, genom medel ur regeringens återstartspaket för kulturen, blev en större del av författarfondens samlade stipendieutbud tillgängligt också för kulturjournalister. Här finns behov av en mer långsiktigt verkande förstärkning än tillfälliga höjningar enstaka år.

Den förändring av kulturjournalistikens inriktning och förutsättningarna för det i bred mening kritiska samtalet som nu pågår, är en uppfordrande utmaning för kultur- och mediepolitik på flera nivåer. Digitaliseringen bär på många löften vad gäller delaktighet och tillgänglighet, men för de enskilda och fritt yrkesverksamma kulturjournalisterna går samtidigt utvecklingen i negativ riktning, där antalet uppdrag minskar samtidigt som arvodet för varje uppdrag pressas nedåt. De ansträngda ekonomiska villkoren för tidskrifter och kulturredaktioner försvårar för det redaktionella ansvaret gentemot skribenterna, och den som avser att livnära sig på kulturjournalistik eller kritikerverksamhet måste till sist anpassa arbetsinsatsen till det faktiska arvodet. Detta påverkar inte bara förutsättningarna för dem som är yrkesverksamma idag, det riskerar att begränsa rekryteringen in i yrket på ett sätt som inte främjar den mångfald av erfarenheter och perspektiv som vår offentlighet bör präglas av.

Övergripande är en kulturpolitisk satsning på villkoren för produktion av kvalificerad kulturjournalistik och kulturkritik avgörande i ett demokrati- och yttrandefrihetsperspektiv. Den konstnärspolitiska insats som ligger allra närmast till hands är att förstärka författarfondens bidragsgivning riktad till de enskilda yrkesutövande kulturjournalisterna. Den senaste konstnärspolitiska utredningen uppmärksammade i sitt betänkande kritiken som ett slags nödvändig "mellanhand" och pekade på behovet av en aktiv kulturpolitik på området. Genom författarfondens bidragsgivning är kritiken samtidigt erkänd som ett konstnärligt fält i sin egen rätt. Med en anslagsförstärkning skulle finnas förutsättningar för att inte bara stärka försörjningen, d.v.s. bidra till finansiering av det kulturjournalistiska arbete som redan idag bedrivs, utan också för att finna former för ett slags upphovsmannadrivna och inomkonstnärlig utveckling av kritiken och kritikeryrket.

Arbetsstipendier till dramatiker/manusförfattare och översättare av dramatik

Med stöd av de s.k. återstartsmedlen under 2022 kunde dramatikerrådet utöver de ordinarie arbetsstipendierna fördela ett begränsat antal målinriktade arbetsstipendier till dramatiker som skriver för scenen. Stipendierna kompletterade det ordinarie dramatikerstödet till teatrar (se nästa avsnitt) i en tid när programläggningen under påverkan av pandemin förskjutits, det hade bildats köer på teatrarna och beställningarna minskade i antal. Detta målinriktade stöd för att utveckla en enskild pjäsidé syftar samtidigt till att stärka dramatikers position och främja tillkomsten av utvecklade originalidéer som kan erbjudas landets teatrar.

Dramatikerrådet bedömer att denna särskilt utformade stipendieform fortsatt kan utgöra en viktig del av stipendieutbudet, men inom nuvarande ekonomiska ramar blir detta svårt att förverkliga. Liksom hos andra kategorier av fritt verksamma upphovsmän finns behovet att också för högt kvalificerade manusförfattare och dramatiker erbjuda de längre tider av arbetsmässig trygghet som fleråriga stipendier kan ge. För en bibehållen bredd i stipendieutbudet fordras förstärkningar av anslagsposten.

Till beskrivningen av konkurrensen om stipendier till dramatiker hör också att utöver landets scendramatiker och översättare av dramatik räknas även manusförfattare för film och tv till denna yrkesgrupp. Finansierings- och produktionsvillkoren för film och tv skiljer sig naturligtvis mycket från scentheaterns, men manusförfattarna behöver likväl precis som scendramatikerna tid och arbetsro för att självständigt utveckla sina manusidéer. Detta slags stipendier betyder mycket för de fritt verksamma manusförfattarnas konstnärliga behov och för att främja kvalitet och originalitet också inom film och tv.

Bidrag för internationellt utbyte

Bidrag för internationellt utbyte fördelar författarfonden uteslutande med medel från ovan rubricerad anslagspost. Bidragen fördelas av internationella rådet vid Sveriges författarfond.

Författarfonden har tidigare i flera budgetunderlag till regeringen föreslagit höjningar av anslagsposten för att kunna förstärka den internationellt syftande bidragsgivningen. Den tillfälliga höjningen av anslagsposten till år 2022 – för att stimulera en återstart för kulturen – gav möjlighet för författarfonden att prioritera en viss förstärkning till denna verksamhet.

Författarfondens bedömning är att det är möjligt att med ytterligare och mer långsiktiga förstärkningar utveckla bidragsgivningen på ett sätt som påtagligt skulle gynna det internationella arbetet på litteraturområdet. Författarfonden är därtill beredd att utveckla verksamheten i riktning mot ett internationellt program på litteraturområdet motsvarande IASPIS med flera som bedrivs av Konstnärsnämnden inom andra konstområden. En sådan verksamhet bör också inbegripa ett mer proaktivt samarbete med och stöd till residensverksamheter – både inhemska och utländska institutioner – på ett sätt som kräver en förstärkt administration jämfört med den renodlade bidragsgivning författarfonden

bedriver idag. Detta är i linje med Konstnärspolitiska utredningens (SOU:2018:23) förslag om att inrätta residensprogram på områden där sådana saknas idag.

Att bygga upp en sådan verksamhet kräver ett utvecklingsarbete. Författarfonden bedömer att en sådan uppbyggnad kan ske gradvis och påbörjas inom de ekonomiska ramar som föreslås för 5:2 ap.5. Med hänvisning till redan befintliga stödstrukturer (Kulturrådet) och branschskillnader kan en sådan verksamhet på litteraturområdet i jämförelse med andra konstområden fokusera mindre på informationsinsatser, publikverksamhet och branschkontakter för arbetsmöjligheter – och mer renodlat satsa på insatser som tar sikte på det inomkonstnärliga värdet av internationella sammanhang och samarbeten.

5:2 ap.13 Dramatikerstöd

I enlighet med förordning (1998:1369) om statsbidrag för beställning av nyskriven svensk dramatik får bidrag ges till fria teatergrupper, regionala och lokala teaterinstitutioner samt radio- och TV-företag för beställning av nyskriven svensk dramatik, i syfte att ge i första hand teatrar möjlighet att beställa nyskriven svensk dramatik av hög kvalitet. Ansökan ska göras gemensamt av en dramatiker och den som vill uppföra dramatikers verk. Stödet fördelas av dramatikerrådet vid Sveriges författarfond. År 2023 uppgår anslagsposten till oförändrat 4 461 000 kr.

Dramatikerstöd utbetalas till teatern, men ska oavkortat utgöra arvode till dramatikern. Stödets storlek motsvarar 2/3 av grundersättningen enligt gällande avtal mellan Svensk Scenkonst och Sveriges Dramatikerförbund, avseende förvärv och framförande av scenpjäser. Ett villkor för beviljat stöd är att teatern utöver detta stöd betalar dramatikern ett belopp motsvarande lägst 1/3 av ersättningen enligt nyss nämnda avtal.

Utifrån de uppföljningar och utvärderingar dramatikerrådet gjort av dramatikerstödet betraktar rådet stödformen som mycket framgångsrik. De redogörelser och enkätsvar som samtliga teatrar och dramatiker regelmässigt lämnar in efter varje genomförd uppsättning, fortsätter att bekräfta stödets stora betydelse. Emellertid har pandemin och den ”köbildning” av planerade uppsättningar som uppstått på teatrarna minskat benägenheten att beställa nya pjäser, d.v.s. av skäl som dramatikerstödet inte kan kompensera för, och någon återhämtning påbörjades aldrig under år 2022.

I årets budgetunderlag prioriteras därför stipendierna och bidragen till enskilda dramatiker och översättare av dramatik (inom 5:2, ap.5, ovan), där möjligheterna att justera bidragsgivningen för scendramatikens återhämtning är större, och författarfonden föreslår att anslagsposten 5:2 ap.13 för år 2024 anvisas ett oförändrat anslag på 4 461 000 kr för att därefter höjas till 5 000 000 kr till år 2025 och ytterligare till 5 500 000 kr år 2026.

5:2 ap.4 Långtidsstipendier

Anslagspost 5:2 ap.4 Långtidsstipendier delas mellan Konstnärsnämnden och Sveriges författarfond. Styrelsen för Sveriges författarfond föreslår att författarfondens del av anslagsposten flyttas över till ap.5 Bidrag till författare, översättare, kulturjournalister och dramatiker.

Författarfonden har i tidigare års budgetunderlag utförligt argumenterat för en sådan förändring och beskrivit den inkonsekvens som finns i regeringens styrning när det gäller de stipendier som fördelas med stöd av förordningen (2019:1269) om statsbidrag till konstnärer, samt svårigheterna för Konstnärsnämnden och författarfonden att finna rationell grund för fördelning av stipendierna sinsemellan. Regeringen kan fortsatt i den utsträckning man önskar genom villkor i regleringsbrev styra över hur många långtidsstipendier författarfonden ska fördela, samtidigt som det förbättrar möjligheterna att få till ett jämnare flöde av långtidsstipendier mellan åren.

Prognos avseende kostnader för statlig ålderspensionsavgift

Enligt Villkor för Sveriges författarfond fr.o.m. budgetåret 2023, beslutade av regeringen 2022-12-19, ska Sveriges författarfond i samband med budgetunderlaget redovisa prognos för det följande kalenderåret avseende kostnader för statlig ålderspensionsavgift enligt lagen om statlig ålderspensionsavgift. Enligt redovisningen nedan bedömer Sveriges författarfond kostnaderna till 3 978 000 kr.

Redovisningen bygger på vissa antaganden rörande anslagsposternas och prisbasbeloppets utveckling, varför det faktiska utfallet kan komma att skilja sig något från denna prognos.

Prognos för år 2024

Från 5:2 ap.8	5-åriga arbetsstipendier	89 st. x 200 000 kr	17 800 000 kr
Från 5:2 ap.8	3-åriga arbetsstipendier	108 st. x 190 000 kr	20 520 000 kr
Från 5:2 ap.5	5-åriga arbetsstipendier (dramatiker)	4 st. x 160 000 kr	640 000 kr
Summa pensionsgrundande stipendier:			38 960 000 kr
Ålderspensionsavgift		10,21%	3 978 000 kr

Författarfonden fördelar ur 5:2 ap.4 för närvarande också 34 st. långtidsstipendier. Denna anslagspost disponeras dock av Konstnärsnämnden, och pensionsavgiften för dessa ingår därför i deras lämnade prognos.

Noter till redovisad biblioteksstatistik

Beräkning av biblioteksersättningen: Utlåningsår 2020 och 2021; anslagsår 2024 (tabell s. 9)

¹⁾ *Bibliotek 2021 (tabell 38)* (Sjukhusbiblioteken) samt webbpublicerad tabellbilaga (Sjömansbiblioteket) (311 569 + 6 315 = 318 000 lån).

²⁾ KB redovisar i webbpublicerad bilaga till statistikrapporten antalet ”utlån till obemannade utlåningsställen” från folk- och skolbibliotek till 1 588 008 st. Liksom föregående år får 2013 års uppgifter (5 207 851 lån) användas, eftersom statistiken dels är osäker, dels inte täcker allt merutnyttjande som ska vara biblioteksersättningsgrundande. Till detta adderas Sjömansbiblioteket (webbpublicerad tabellbilaga) och summan multipliceras med två enligt förhandlingsöverenskommelse om merutnyttjandet $(5\,207\,851 + 6\,315) \times 2 = 10\,428\,000$ lån)

³⁾ Sedan läsåret 1998/99 saknas biblioteksstatistik som kan användas som underlag för beräkning av biblioteksersättningen. Parterna har enats om att sedan dess istället använda medelvärdet av erhållen skolbiblioteksstatistik för läsåren 1996/97 och 1997/98 som underlag. Under förutsättning att denna överenskommelse bekräftas i de kommande förhandlingarna, gäller därför fortsatt 16 250 000 lån som beräkningsunderlag beträffande skolbiblioteken.

⁴⁾ Till följd av en överenskommelse i biblioteksersättningsförhandlingarna år 1994 ska författarfonden årligen tillföras en ersättning för utnyttjandet på plats i biblioteken av böcker som inte ingår i referenssamlingarna. Hemlånen från folk- och skolbiblioteken räknas därför upp med faktorn 1,03.

⁵⁾ Utlåningsens och beståndets andelar av originalverk respektive översättningar fastställs genom författarfondens årliga undersökningar.

⁶⁾ Kungl. bibl., *Bibliotek 2021*, Tabell 33 (sjukhusbibliotek) samt webbpublicerad tabellbilaga (Sjömansbiblioteket) (5 321 + 2 662 = 8 000 ex.).

⁷⁾ Efter överenskommelse i biblioteksersättningsförhandlingarna bestäms antalet referensexemplar i skolbibliotek som en schablonmässigt beräknad andel om 28 % av det totala antalet volymer i skolornas boksamlingar. Eftersom skolbiblioteksstatistik saknas (se not 4) används ett medelvärde av erhållen statistik för läsåren 1996/97 och 1997/98 som underlag för beräkningen av biblioteksersättningen. Under förutsättning att överenskommelsen bekräftas i de kommande förhandlingarna, fastställs skolornas bokbestånd fortsatt till 24,45 milj. volymer (1996/97: 25,5 milj., 1997/98: 23,4 milj.). Antalet referensexemplar i skolbibliotek kan på dessa grunder beräknas till 6 846 000 volymer.

⁸⁾ *Bibliotek 2020 (tabell 32)* (Sjukhusbiblioteken) samt webbpublicerad tabellbilaga (Sjömansbiblioteket) (389 041 + 6 259 = 395 000 lån).

⁹⁾ KB redovisar i webbpublicerad bilaga till statistikrapporten antalet ”utlån till obemannade utlåningsställen” från folk- och skolbibliotek till 1 353 441 st. Liksom föregående år får 2013 års uppgifter (5 208 000 lån) användas, eftersom statistiken dels är osäker, dels inte täcker allt merutnyttjande som ska vara biblioteksersättningsgrundande. Till detta adderas Sjömansbiblioteket (webbpublicerad tabellbilaga) och summan multipliceras med två enligt förhandlingsöverenskommelse om merutnyttjandet. $(5\,207\,851 + 6\,259) \times 2 = 10\,428\,000$ lån.

¹⁰⁾ Kungl. bibl., *Bibliotek 2020*, Tabell 32 (sjukhusbibliotek) samt webbpublicerad tabellbilaga (Sjömansbiblioteket) (7 256 + 2 662 = 10 000 ex.).